

Šárka Belšíková – Martin Gaži – Jarmila Hansová, Opat Bylanský a obrazy zlatokorunské školy. Osvícenství zdola v okrsku světa

České Budějovice, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště
v Českých Budějovicích 2013, 288 s., ISBN 978-80-85033-51-9

Kniha jihočeských kulturních historiků Martina Gaži a Jarmily Hansové a kunsthistoričky Šárky Belšíkové se zabývá postavou Bohumíra Bylanského (1724–1788), který byl posledním opatem cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně (1755–1785), zdejší „triviální“ školou, jež tento církevní hodnostář nechal založit, a unikátním souborem výukových obrazů, které se nám po ní dochovaly.

Monografie je rozdělena do tří základních částí. V první kapitole je vylíčen život a osobnost B. Bylanského. Tento cisterciácký řeholník byl člověkem stojícím na rozhraní dvou epoch. Na jednu stranu byl hluboce věřícím člověkem, který byl zcela ztotožněn s tehdejší barokní zbožností (např. byl velkým ctitelem P. Marie Kájovské), a na druhou stranu byl osvícencem, jež na klášterním panství zaváděl nejrůznější hospodářské inovace (např. hedvábnictví), zveleboval klášterní budovy a zároveň dbal o zvýšení vzdělanosti svých poddaných. Osvícenské postoje, které B. Bylanský vyznával, dokládá i jeho filantropická a sběratelská činnost. Za účelem dokreslení osobnosti posledního zlatokorunského opata nás autoři seznamují i s jeho rodinným zázemím a studiem před vstupem do řádu. Dále je také zmiňován průběh jeho řeholní formace a kariéry (mj. působil ve funkci lektora filozofie na domácím řádovém studiu ve Zlaté Koruně či profesora filozofie na arcibiskupském semináři v Praze). Opomenut není ani epilog opatova života na zámku v Chýnově po zrušení kláštera ve Zlaté Koruně.

Druhý oddíl knihy pojednává o škole, kterou nechal opat pro děti svých poddaných zřídit ve Zlaté Koruně. Pozornost je nejdříve věnována obecnému kontextu, představeny jsou také jednotlivé reformy nižšího školství uskutečněné v rakouské podunajské monarchii v druhé polovině 18. století. Při zakládání školy byl B. Bylanský jistě veden i myšlenkou tehdejších osvícenců, podle níž mělo zvýšení gramotnosti obyvatelstva sekundárně přinést hospodářskou prosperitu státu. Autoři následně podrobně popisují okolnosti vzniku školy na počátku 70. let 18. století, její fungování a způsob vyučování. Žáci ve škole nezískávali pouze základní vzdělání, ale zdokonalovali si i své praktické dovednosti pomocí tzv. industriální výuky (seznamovali se např. s pracovními činnostmi v tkalcovně a prádelně atd.) a prohlubovali si své náboženské znalosti skrze výuku katechismu. Díky zázemí, které klášter škole poskytoval, získávali žáci nadstandardní vzdělání, kterého by se jim v jiné tehdejší triviální škole nemohlo dostat. Na výuce se totiž podíleli i samotní řeholníci či zaměstnanci kláštera, například cisterciáckí mniši pomáhali učiteli, kterého opat zaměstnával, nejen s výkladem katechismu, ale i s hodinami psaní či počtů. Klášterní zahradník (botanik) školil žáky v základech sadařství (roubování a štěpování) i včelařství a dále je seznamoval s nejrůznějšími rostlinami a bylinami, které byly často také exotického původu. Pro potřeby výuky byly založeny sad, vinice i les, o které se žáci společně starali. Opatův kuchař učil žáky vařit a správce kláštera jim například přibližoval základy výroby hedvábí, což souvisí s výše zmíněnou tzv. industriální výukou. Po zrušení kláštera (1785) značně poklesla také úroveň výuky i hospodářského zázemí školy. Tím se zlatokorunská škola zařadila mezi jiné běžné venkovské triviální školy.

V poslední, třetí a nejrozsáhlejší kapitole se autoři zabývají rozbořem obrazů, vizuálních výukových pomůcek, které nechal pro klášterní školu opat Bylanský namalovat. Autorem tohoto cyklu obrazů, jež dnes čítá více než 300 vyobrazení, je laický řádový malíř Tadeáš Schuegger (1731–1800). Na obrazech jsou znázorněny různé každodenní zemědělské a řemeslnické činnosti, mapy (historická mapa Čech a univerzální mapa starého světa, který se nacházel kolem Středozemního moře; tato mapa kromě historických událostí zobrazuje i biblické výjevy), náměty z Komenského *Orbis Pictus* a ilustrace ke katechismu. Všechna zmíněná vyobrazení jsou v monografii také barevně reprodukována, a to jak v celcích, tak i v jednotlivých detailech. Další část výukové galerie tvoří portréty významných osobností, které mají povětšinou vazby na české země. Není bez zajímavosti, že mezi nimi nalezneme i představitele husitského hnutí Jan Husa, Jeronýma Pražského či Jana Rokycanu a protestanty Jana Augustu, Jana Amose Komenského či Pavla Stránského. Autorům se podařilo z velké části určit též předlohy, na jejichž základě byly obrazy zlatokorunské školy vytvořeny. Tyto výukové obrazy jsou v současnosti vystaveny v rámci stálé expozice v klášteře ve Zlaté Koruně.

Přínos recenzované monografie vidím zejména v jejím závěru, kde autoři správně varují před černobílým chápáním osvěcenských myšlenek, které vždy nemusely jít ostře proti tehdejšímu baroknímu vnímání světa. To ukazují právě na příkladu osobnosti B. Bylanského, který byl jak umírněným osvícencem, tak i věřícím člověkem žijícím v duchu barokní zbožnosti. Další pozitivum práce spatřuji ve zpřístupnění bohatého ikonografického materiálu, který mohou využít nejrůznější badatelé z velkého množství oborů (např. z dějin řemesel). Faktograficky velice obsáhlá kniha je též cenným příspěvkem k monasteriologickému bádání, jelikož ukazuje změny ve fungování kláštera v reflexi na nově se prosazující osvěcenské myšlenky a státní reformy. Historici zabývající se podobnými typy klášterů mohou na základě této monografie komparovat mimo jiné reakci a proces adaptace těchto církevních institucí na postupně se prosazující osvěcenské hnutí ve druhé polovině 18. století.

Marek Brčák

Jan Harasimowicz, 2. Księga pamiątkowa jubileuszu 200-lecia utworzenia Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu. Universitas litterarum Wratislaviensis 1811–1945

Wrocław 2013, 694 s., ISBN 978-83-229-3331-2

Dvousetleté výročí spojení jezuitské Leopoldiny, založené roku 1702 ve Vratislavi, s luteránskou univerzitou ve Frankfurtu nad Odrou, založenou již roku 1506, a vytvoření společné moderní státní pruské univerzity dalo vzniknout řadě výpravných svazků o dějinách klíčového slezského centra akademické vzdělanosti. Neznamená to, že by neexistovaly starší i novější práce, věnované jmenované univerzitě. Výzkum této problematiky má dlouhou – polskou i německou – tradici, resp. bohatou aktuální literaturu.¹ Rozsahem,

¹ Srov. Carsten RABE, *Alma Mater Leopoldina. Kolleg und Universität der Jesuiten in Breslau 1638–1811*, Köln – Weimar – Wien 1999; Teresa KULAK – Mieczysław PATER – Wojciech WRZESIŃSKI, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702–2002*, Wrocław 2002; Adam CHMIELEWSKI, *Jubileusz trzechsetlecia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702–2002*, Wrocław 2005.